

Projektová výuka

Pojednání o projektové výuce z pohledu učitele

Jitka Bláhová

1 Úvod a motivace

Projektová výuka se stává stále modernější formou, a to pak obzvláště u přírodovědných předmětů. Nejedná se samozřejmě o žádnou novinku, ale nedá se říci, že by se s ní každý za své školní docházky potkal. Já osobně jsem měla tu ojedinělou příležitost, že jsem se hned v prvním roce vlastního vyučování dostala na školu, kde se projektová výuka praktikuje, a to ve všech předmětech. Po dobu mé krátké jednoleté praxe se mi tedy dostalo příležitosti zúčastnit se jako divák projektového týdne, podílet se na plánování témat individuálních projektů, vypomáhat s organizací skupinové práce na projektu dvouměsíčním, být členem hodnotící komise individuálního projektu a pozorovat mnoho prezentací jak individuálních, tak skupinových projektů.

Na této škole, kde působím, je projektová výuka realizována hned v mnoha formách. Učivo je shlukováno do dvouměsíčních témat, které slouží jako motivace k projektu a čas na získání všech informací a naplánování projektu. Na konci těchto dvou měsíců je projektový týden, kdy jsou projekty nejen vytvářeny, ale i prezentovány. Tyto projekty bývají spíše skupinové, ale mohou být i individuální. Druhým momentem projektové výuky je individuální projekt, který žáci vytváří samostatně jednou za pololetí. K tomuto projektu mají přiřazeného konzultanta a na konci pololetí jej prezentují před tříčlennou komisí složenou z učitelů. Pro práci na projektu mají žáci v rozvrhu jednou týdně vyčleněnu jednu vyučovací hodinu.

V této práci bych ráda posoudila přínosy a negativa projektové výuky, a to zejména z pohledu učitele. Budu vycházet nejen z literatury, ale také právě z osobní zkušenosti popsané výše.

2 Teoretická část

2.1 Charakteristika projektové výuky

V [1] je uvedeno: „Projektovou výukou je vyučování, které je založeno na projektech.“. V [2] se dočteme, že „Projektové vyučování je výuka založená na projektové metodě.“. To samo o sobě je samozřejmě poměrně nic neříkající. Zaměřme se tedy na to, co to vlastně je projekt.

Projekt je nějaký komplexní úkol vycházející zpravidla z praxe, nikoli ze školské reality. Projekty dále můžeme třídit podle mnoha kritérií na krátkodobé a dlouhodobé, na žákovské, nebo uměle připravené (podle toho, kdo zadání projektu vymýšlí), na individuální, nebo skupinové (podle toho, kolik žáků na projektu pracuje), na jednopředmětové, nebo mezipředmětové atd. Projekt by měl mít nějaký výstup, buď hmatatelný, nebo jej lze alespoň prezentovat. Hodnocení projektu by mělo stát nejen na jeho výsledku, ale i na průběhu práce na něm.

Správná projektová výuka tedy podporuje u žáků zájem se něco dozvědět, protože informace potřebují k dokončení projektu, jehož zadání by mělo žáky samo o sobě motivovat. Taková výuka tedy maže hranice mezi předměty a propojuje je. Projektová výuka by měla podporovat samostatnost žáků a přenášet odpovědnost za učení z učitele na žáka. V případě skupinových projektů je samozřejmě podpořena i dovednost spolupráce.

2. 2 Fáze projektu [5]

Pokud je zadaná práce opravdu projektem a nejenom tradičním domácím úkolem, tak musí projít několika nevyhnutelnými fázemi.

- **Přípravná fáze**

Klíčové v této fázi je ujasnit si cíl, který projekt má mít. Když je stanoven cíl, může se přejít k formulaci jednotlivých úkolů, které je potřeba pro splnění cíle vykonat. V této fázi se také vybírá téma celého projektu. Téma by se nemělo držet pouze školního prostředí, ale mělo by mít značný přesah do reálného praktického života. Žák by se měl pro téma nadchnout a v ideálním případě by si měl žák téma určit sám, nebo se na jeho výběru podílet.

- **Plánování**

V druhé fázi si žák, nebo žáci plánují, na jakém konkrétním úkolu bude kdo pracovat a jakým způsobem úkol splní. Zásadní v této fázi je naplánovat nejen způsob, kterým bude projekt vypracován, ale také jak bude vypadat jeho výstup, tedy nějaký výrobek, nebo prezentace.

- **Řešení**

V této fázi žáci zpracovávají materiály, vytvářejí modely a dokončují výstupy. Nyní už by měl každý jasně vědět, co je jeho prací.

- **Prezentace**

Jsou prezentovány, nebo jinak zveřejňovány výsledky práce.

- **Hodnocení**

Zásadní v této závěrečné fázi je hodnotit nejen výstup projektu, ale celý proces.

Výhodou projektového vyučování je rozvoj některých klíčových kompetencí, které tradiční frontální výuka nemá šanci v takové míře rozvíjet. Takovými kompetencemi jsou například kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální. Této jedinečné příležitosti je potřeba se chopit a hodnotit projekt i z těchto hledisek.

2.3 Historie a původní myšlenky

Pátráme-li po původu projektové výuky, velmi brzy narazíme na jméno John Dewey. Jedná se o amerického filosofa, psychologa a pedagoga, který žil v letech 1859 až 1952. John Dewey je představitelem tzv. pragmatické školy. Pragmatická škola na rozdíl od staré, herbartovské staví do popředí dítě a jeho psychologii. Propaguje přenesení odpovědnosti za učení na dítě a cílí na jeho samostatnost. Dalším zásadním momentem je nahrazení systematického předávání učiva rozvíjením dovedností pomocí samostatné činnosti žáků. Pracuje se žákovskými zájmy a činnostmi žáků, které je motivují samy o sobě.

John Dewey sám slovo „projekt“, nebo projektová výuka nepoužíval, ale z myšlenek pragmatismu je jasně patrné, že se jedná o stejné zásady, jako u projektové výuky. Sousedloví „projektová výuka“ potom začal používat Deweyův žák W. H. Kilpatrick.

3 Projektová výuka v praxi

3.1 Úskalí

Projektová výuka s sebou nese mnohé nevýhody. Jak už jsem nastínila dříve, zaměřím se na nevýhody projektové výuky zejména z pohledu učitele.

Úskalím, na které narazí pedagog ihned jakmile se setká s projektovou výukou, je to, že se jedná o formu výuky, se kterou se ještě nesetkal. Samozřejmě v tomto ohledu nelze hovořit za všechny, ale podle mého názoru se nejedná o formu, kterou by se vyučovalo nějak

běžně na tradičních školách. Jelikož jde o formu velmi komplexní a netradiční, tak je potřeba si na ni nejprve přivyknout, což vyžaduje, aby byl učitel otevřený tomu, naučit se něčemu novému. Metoda se promítá do výuky v mnoha ohledech, a proto může být pro některé pedagogy výzvou ji kompletně implementovat do výuky. Z vlastní zkušenosti vím, že z počátku je ideální úzce spolupracovat s jinými učiteli, kteří už projektově učí.

Nejen učitel, ale i žáci si musí na projektovou výuku zvyknout. Důležitost tohoto aspektu jsem měla možnost pozorovat na vlastní oči. Dostal se mi do rukou projekt žáka, který chodí na školu s projektovou výukou už devátým rokem a kvalita tohoto projektu byla výborná. Žák, který na školu přestoupil tento rok však vytvořil projekt výrazně horší kvality, jelikož zkrátka nebyl v té projektové výuce tolik vychován a nebyl na ni zvyklý. Při zavádění projektové výuky je tedy potřeba být trpělivý a shovívavý.

Projektová výuka vyžaduje vysokou flexibilitu učitele, a to jak časovou, tak obsahovou. Nejprve se zaměříme na časovou flexibilitu. Projektová výuka je časově velmi náročná, pokud ji porovnáme s výukou tradiční, například s frontálním výkladem. Je logické, že když učivo přímočaře vykládá učitel u tabule, tak stihne odvyprávět mnohem větší objem informací, než stihne žák zjistit v rámci projektu za stejný čas. Není totiž vhodné porovnávat to, co bylo žákům sděleno, nebo si vyhledali, ale to, co se skutečně naučili a co si skutečně osvojili. Učitel musí být flexibilní i po obsahové stránce. Obzvláště pokud nechává žáky, aby si témata projektů vybírali sami, tak se jejich následující otázky mohou týkat opravdu čehokoli. V tu chvíli je potřeba umět přiznat, kdy odpověď na otázku prostě neznáme a také si musíme něco dohledat.

Velké problémy mohou nastat ve chvíli, kdy se projektové výuce oddá pouze jeden vyučující a kolegové a vedení se s touto filosofií neztotožňuje. Podle mého názoru musí být velmi obtížné sladit obsah projektů a obsah školního vzdělávacího programu, který není na projektovou výuku připravený. Takovou zkušenost sama naštěstí nemám, jelikož na škole, na které působím je školní vzdělávací program formulován velmi obecně a není členěn na ročníky, ale pouze na 1. a 2. stupeň. Pokud s učitelem nespolečně kolegové, tak je projektová výuka okrádána o jednu ze svých největších výhod, což jsou mezipředmětové vztahy.

3.2 Přínosy

Projektová výuka má samozřejmě i mnoho výhod. Neměla jsem zatím možnost zkoumat ty dlouhodobé, a proto se zaměřím zejména na ty, které lze pozorovat okamžitě.

V první řadě v projektové výuce dostáváme možnost žáky motivovat motivací poznávací namísto výkonové.

Žáky, kteří jsou zvyklí se učit projektově, je mnohem jednodušší nadchnout pro běžný výklad, pokud má nějakou vazbu na projekt, kterému se v tu chvíli věnují. Toto napomáhá učitelům ve chvíli, kdy se snaží dětem nějak vysvětlit, proč se učíme to, co se zrovna učíme a k čemu je to dobré.

Projektová výuka učí žáky odpovědnosti za proces učení. Žák, který má tuto odpovědnost rozvinutou je motivovaný se učit a pracuje mnohem efektivněji. Tato odpovědnost je odnímána z učitele.

Učitel přechází z role vůdce do role spolupracovníka, nebo konzultanta. Pokud si učitel odpracoval dostatečně svou práci ve fázi plánování projektu a projekt naplánoval správně, tak v dalších fázích projektu už jen sklízí ovoce a pracují místo něho žáci.

Zásadní výhodou je mazání hranic mezi předměty a propojování učiva do větších celků. Tato skutečnost přináší dosud nevídané možnosti spolupráce s učiteli jiných předmětů.

Žáci si také mnohem snadněji pamatují poznatky, které skutečně použili na nějakém projektu, a které si museli sami vyhledat, nebo jinak zjistit, protože je potřebovali.

Při projektové výuce lze snadněji individualizovat.

Jak už bylo zmíněno výše, projektová výuka rozvíjí žákovské dovednosti, které jsou při tradiční výuce rozvíjeny pouze okrajově. Jmenovitě jde o spolupráci, komunikaci, pracovní dovednosti a schopnost prezentovat.

Další výhodou, kterou jsem objevila ve vlastní praxi je to, že v rámci projektů mohou vznikat různé modely a výrobky, které se mohou ve škole uložit a využívat při další výuce. Například při vybavování laboratoře je možné žáky navést k výrobě jednoduchých fyzikálních pomůcek.

4 Závěr

V rámci seminární práce byla představena projektová výuka, její fáze a historie. V další části byly diskutovány její přínosy a rizika.

Byla nalezena řada přínosů i rizik projektové výuky. Ačkoli jsem se ocitla v prostředí ideálním pro projektovou výuku, tak se nemohu postavit na stranu toho, aby bylo vyučováno

pouze projektově. Ideální mi přijde prokládání běžné výuky projektovou, a tedy používání projektové výuky jako motivační a zastřešující složky učení, jelikož v těchto funkcích funguje perfektně, je-li kvalitně udělaná.

5 Seznam použité literatury

[1] LOJDOVÁ, Kateřina. *Projektové vyučování* [online]. In.: [cit. 2021-5-19]. Dostupné z: <https://katkalojdova.weebly.com/>

[2] KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4142-0.

[3] VAJDEČKA, Pavol. *Projektová výuka fyziky na základní škole*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Matematicko-fyzikální fakulta.

[4] ŽÁK, Vojtěch. *Fyzika v projektové výuce*. Praha, 2003. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Matematicko-fyzikální fakulta.

[5] MAZÁČOVÁ, Nataša. Metodický portál, Články: „Možnosti a meze projektové výuky v současné škole“ [online]. 19. 04. 2007.[cit. 19. 05. 2021.]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/1288/MOZNOSTI-A-MEZE-PROJEKTOVE-VYUKY-V-SOUCASNE-SKOLE.html>

[6] ZORMANOVÁ, Lucie. Projektová výuka. *Metodický portál: Články* [online]. 21. 05. 2012, [cit. 2021-06-01]. Dostupný z WWW: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html>. ISSN 1802-4785.

[7] KUBÍNOVÁ, . Projekty ve vyučování. *Metodický portál: Články* [online]. 18. 10. 2005, [cit. 2021-06-01]. Dostupný z WWW: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/334/PROJEKTY-VE-VYUCOVANI.html>. ISSN 1802-4785.

